

ZOFIA SZALCZYK, TADEUSZ PRZYBECKI
*Ośrodek Doradztwa Rolniczego
w Sielinku*

DOŚWIADCZENIA W ORGANIZACJI DORADZTWA GRUPOWEGO Z ZAKRESU CHOWU TRZODY CHLEWNEJ W WOJEWÓDZTWIE POZNAŃSKIM

Podstawowym źródłem utrzymania większości rodzin na terenie województwa poznańskiego jest produkcja żywca wieprzowego. Z tą gałęzią produkcji związane jest też największe zapotrzebowanie na usługi doradcze.

Doradztwo na rzecz ludności rolniczej w poznańskim świadczą przede wszystkim doradcy rolników - terenowa służba doradcza z Ośrodka Doradztwa Rolniczego Sielinko. Główną formą pracy tej służby jest doradztwo grupowe realizowane poprzez programy doradcze. Programy te są ukierunkowywane na zaspokajanie potrzeb oświatowych ludności rolniczej, ale uwzględniają też priorytety państwa w zakresie rolnictwa. Program doradczy skupia konkretną grupę rolników dążących do rozwiązania ważnego problemu gospodarczego z pomocą doradcy rolniczego. W programie doradczym ustala się co, w jakim okresie czasu, jakimi metodami wykona grupa celowa uczestników programu i jaki uzyska końcowy efekt gospodarczy.

W 1991 roku przed praktycznym przystąpieniem do organizacji doradztwa grupowego w formie programów doradczych wszyscy doradcy odbyli kurs programowania doradztwa rolniczego, tzw. metodę MMA. Każdy specjalista branżowy ODR opracował wzorcowy program doradczy w swojej dziedzinie oraz niezbędną dokumentację. Na tych podstawach doradcy rolników rozpoczęli projektowanie programów doradczych. Odbędzie się to w następujących etapach:

- identyfikacja w poszczególnych gminach problemów rodzin rolniczych i przyczyn występowania tych problemów, sondaż zainteresowań rolników uczestnictwem w programach doradczych i określenie przedmiotu programów doradczych,
- określenie celu głównego, do jakiego będzie zmierzać grupa celowa rolników,
- określenie zadań doradczych i metod ich realizacji.

W okresie projektowania wyłoniło się najwięcej programów doradczych z zakresu chowu trzody chlewnej. Wprawdzie w województwie poznańskim jest dużo nowoczesnych chlewni o bardzo wysokiej wydajności, ale są też gospodarstwa, gdzie produkcja trzody chlewnej jest na stosunkowo niskim poziomie. Zróżnicowanie wydajności w produkcji żywca wieprzowego, mierzonej dziennymi przyrostami masy ciała, jest dość duże (najniższe 400 g, najwyższe ponad 800 g). Ofertę uczestnictwa w programach doradczych skierowano do drugiej grupy producentów trzody chlewnej.

W poszczególnych latach w programach doradczych trzody chlewnej uczestniczyło:

- 1991 - 902 rolników (38 programów doradczych)
- 1992 - 1802 rolników (73 programy doradcze)
- 1993 - 1913 rolników (56 programów doradczych)
- 1994 - 1478 rolników (21 programów doradczych)

W 1995 roku w takich programach uczestniczy 614 rolników (21 grup celowych). W każdym z programów uczestniczyło średnio około 26 rolników. Szacuje się, że łącznie w programach doradczych z zakresu chowu trzody chlewnej uczestniczyło będzie ponad 2500 rolników. Jak już wcześniej przedstawiono uczestnicy programów reprezentują zwykle te gospodarstwa, które uzyskiwały średnie lub niskie wyniki gospodarowania, a więc te rodziny, które miały trudności z osiągnięciem zadawalającego poziomu życia i wyrażały chęć korzystania z pomocy służby doradczej. Uczestnikami programów są przede wszystkim rolnicy młodzi i w średnim wieku.

Przystępujący do programów doradczych rolnicy uzyskiwali niezadawalające efekty produkcyjne w opinii własnej rolników w chowie trzody chlewnej, takie jak:

- niska plenność macior,
- wysokie zużycie paszy na jednostkę,
- niskie dzienne przyrosty tuczników,
- duże nakłady pracy na jednostkę produkcji,
- wysokie jednostkowe koszty produkcji.

Wskaźniki te miały decydujący wpływ na opłacalność produkcji, dlatego w programach doradczych dotyczących trzody chlewnej dąży się przede wszystkim do poprawy wyżej wymienionych wskaźników.

Do przyczyn niskiej efektywności produkcji najczęściej zaliczano:

- nieodpowiednie żywienie świń,
- posiadanie niewłaściwego genetycznie materiału,
- złe warunki zoohigieniczne w chlewniach,
- błędy popełniane w rozrodzie.

Stwierdzono, że wiele z tych przyczyn występowało we wszystkich gospodarstwach objętych programami doradczymi.

Projektując cele programów doradczych uwzględniono przede wszystkim aspekt ekonomiczny produkcji żywca wieprzowego. Dlatego we wszystkich programach doradczych celem głównym jest poprawa dochodowości gospodarstw rolnych poprzez wzrost wydajności jednostkowej chowanych zwierząt, obniżanie kosztów produkcji oraz poprawę jakości produktów końcowych.

W poszczególnych programach w celu głównym określano za pomocą wskaźników produkcyjnych oczekiwany poziom produkcji np: „25 rolników, uczestników programu doradczego w okresie 3 lat zwiększy dochodowość w produkcji trzody chlewnej poprzez doprowadzenie do minimum 650 g przyrostu dziennego od 1 sztuki na dobę i uzyskanie odchovu 18 prosiąt od 1 lochy w roku”, lub „wszyscy rolnicy (30 uczestników) objęci programem doradczym zwiększą w ciągu 4 lat towarowość trzody chlewnej w stosunku do roku wyjściowego o 0,3 SD z 1 ha powierzchni gospodarstwa”.

Pierwszym warunkiem osiągnięcia celu głównego programu doradczego było uświadomienie rolnikom - uczestnikom - błędów popełnionych w stosowanych przez siebie technologiach produkcji. Zaś drugim warunkiem wspólnie, rolnika i doradcy, określanie szczegółowych działań.

Najczęściej występującymi celami szczegółowymi w programach dotyczących chowu trzody chlewnej są:

- wdrożenie zbilansowanego żywienia trzody chlewnej,
- poprawa warunków zoohigienicznych w chlewniach,
- stosowanie świadomego i celowego doboru osobników do rozrodu,
- wprowadzenie mechanizacji (np. w zadawaniu pasz, usuwaniu obornika, itp.),
- produkcja odpowiedniej ilości i jakości pasz gospodarskich,
- stosowanie prawidłowych metod zbioru i konserwacji pasz,
- wprowadzenie ewidencji zaszyłości gospodarskich,
- edukacja ekonomiczna uczestników programów,
- optymalizacja kosztów jednostkowych produkcji żywca wieprzowego.

Zdaniem doradcy jest też upowszechnianie wśród uczestników programu innowacji technologicznych i organizacyjnych, (np: wprowadzenie inseminacji loch, zmiany harmonogramu prac i odpasów w chlewni, nowe sposoby zadawania pasz, itd.).

W 1994 roku większość doradców zakończyła 3-letnią realizację programów doradczych. Zakończono 49 programów z 1256 uczestnikami.

Ewidentnymi efektami tych programów są:

- uzupełnienie stad podstawowych materiałem hodowlanym o znanym pochodzeniu,
- prawidłowe krzyżowanie świń uznanymi rozplodnikami,

- żywienie świń w oparciu o zbilansowane dawki żywieniowe i znajomość wartości pokarmowej pasz z uwzględnieniem dodatków mineralnych,
- prawidłowa organizacja bazy paszowej, upowszechnianie nowych technologii żywienia, (np: autokarmników),
- znaczna poprawa warunków zoohigienicznych i obsługi poprzez modernizację pomieszczeń inwentarskich,
- prowadzenie rachunku ekonomicznego,
- rozwój umiejętności rolników w poszukiwaniu rynku zbytu.

Ubočnym efektem programów doradczych w zakresie trzody chlewnej jest rozwój zainteresowania rolników poprawą jakości żywca wieprzowego jako surowca w przetwórstwie. Rolnicy, którzy produkują żywiec wieprzowy o wysokiej mięsności oczekują od zakładów mięsnych zmiany warunków płatności za żywiec. Także zakłady mięsne zaczynają wprowadzać system cen żywca preferujący jego jakość. Ponadto uczestnicy dwóch programów doradczych zawiązali grupy producentów trzody chlewnej, w których podjęli się wielokierunkowej współpracy w zakresie produkcji trzody chlewnej.

Można zaryzykować stwierdzenie, że rolnicy którzy są „absolwentami” programów doradczych obecnie osiągają znacznie wyższe efekty produkcyjne i zwiększyli dochodowość swoich gospodarstw. Oczekuje się, że wielu z nich podjęło specjalizację w produkcji trzody chlewnej i inwestują w rozwój fermowej produkcji żywca wieprzowego. Należy zauważyć, że po zakończeniu programów doradczych rolnicy nadal oczekują od doradców informacji na temat źródeł nabycia materiału hodowlanego, środków do produkcji, rynków zbytu itp.

Z naszych doświadczeń w organizacji doradztwa grupowego w formie programów doradczych nasuwają się następujące uwagi:

- praca doradcy z grupami celowymi rolników pozwala na znaczne rozszerzenie zakresu oddziaływania ODR-u na środowisko rolnicze,
- ujęcie zadań doradcy i rolników w konkretne programy wspólnego celowego działania dyscyplinuje doradców i pozwala na ich ocenę według konkretnego kryterium - stopnia osiągnięcia celów założonych w programach doradczych,
- programy doradcze powinny być raczej adresowane do rolników osiągających niskie lub przeciętne wyniki produkcyjne i ekonomiczne niż do rolników przodujących gdyż niewielki postęp w dużej grupie rolników to wyższy efekt niż duży postęp u kilku rolników,
- identyfikowanie podstawowych błędów w technologii produkcji rolniczej jest sposobem na uruchomienie rezerw gospodarstw i bezinwestycyjny rozwój gospodarstw rolnych oraz pierwszym krokiem do rozwoju gospodarstw poprzez inwestycje.